

POLSKI INSTYTUT SPRAW
MIĘDZYNARODOWYCH

BIURO BADAŃ I ANALIZ

BIULETYN

nr 18 (432) • 5 kwietnia 2007 • © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Adam Eberhardt, Łukasz Kulesa,
Monika Gubernat (sekretarz Redakcji)

Główne problemy Chin w rozwoju strategicznego partnerstwa z Rosją

Artur Gradziuk

Strategiczne partnerstwo między Rosją i Chinami pozwoliło na zacieśnienie dwustronnych stosunków, jednak oba państwa nie są dla siebie najważniejszymi partnerami. Wprawdzie w wielu sprawach ich stanowiska są zbieżne, jednak stosunki każdej ze stron ze Stanami Zjednoczonymi i Unią Europejską, ze względu na interesy polityczne i gospodarcze, są o wiele ważniejsze. Dla Chin priorytetem w relacjach z Rosją jest współpraca energetyczna, która nie układa się po ich myśli. Rosji trudno zaakceptować rolę jedynie dostawcy surowców energetycznych dla ChRL.

Wizyta prezydenta Hu Jintao w Moskwie w dniach 26-28 marca br. wpisuje się w regularne spotkania przywódców ChRL i Rosji w ramach zawartego w 1996 r. strategicznego partnerstwa. W jej trakcie, oprócz wspólnych oświadczeń w sprawach polityki światowej, obie strony podpisały kontrakty warte 4,3 mld dol. Najważniejszym elementem stosunków ChRL-FR jest współpraca energetyczna - której dotyczyły największe z podpisanych kontraktów - jednak nie osiągnęła ona jeszcze skali oczekiwanej przez stronę chińską. Stan partnerstwa strategicznego, pomimo retoryki o najlepszych stosunkach w historii, daleki jest od tego aby stwierdzić, iż strony postrzegają siebie jako najważniejszego partnera politycznego i gospodarczego.

Strategiczne partnerstwo. Przez 10 lat partnerstwa strategicznego stosunki ChRL-FR przechodziły przez różne fazy. Po interwencji NATO w Kosowie w 1999 r. nastąpiło wzajemne zbliżenie, wynikające z obaw związanych z polityką USA. Wpływ na to miały również: wzrost islamskiego ekstremizmu w Azji Centralnej i Czeczenii, krytyka Zachodu wobec metod zastosowanych przez FR w Czeczenii oraz sprzyjająca wówczas Rosji reakcja ChRL na rosyjską operację wojskową. Sytuacja zmieniła się po objęciu władzy przez prezydenta Putina. Wprawdzie w 2001 r. podpisano „Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy”, jednak wkrótce po tym prezydent Putin udowodnił, iż nie zamierza w swojej polityce zagranicznej ograniczać się jedynie do „chińskiej opcji”. Podczas jednej z konferencji prasowych w związku z rozszerzeniem NATO powiedział on, iż organizację tę powinno się albo rozwiązać, albo Rosja powinna stać się jej członkiem, choć podpisany traktat z ChRL wykluczał wejście jednej ze stron w inny sojusz dotyczący bezpieczeństwa. Zgoda Rosji na stacjonowanie wojsk amerykańskich w Azji Centralnej po zamachach z 11 września 2001 r., niechętnie przyjęta przez ChRL, również wpłynęła niekorzystnie na stan relacji między tymi państwami.

Po rozpoczęciu przez USA wojny w Iraku, wobec której Rosja i Chiny wyraziły dezaprobatę, dwustronne stosunki ponownie uległy zacieśnieniu. Rezultatem tego były m.in. rozwiązanie spornych kwestii granicznych, wspólne manewry wojskowe oraz przyczynienie się do opuszczenia Uzbekistanu przez stacjonujące tam wojska USA. Ponadto w 2005 r. obie strony wydały wspólne oświadczenie w sprawie porządku światowego oraz rozpoczęły dialog na temat bezpieczeństwa. Obecnie jednak w coraz większym stopniu najważniejszą płaszczyzną współpracy staje się gospodarka.

Znaczenie Rosji w polityce zagranicznej ChRL. Najważniejszym celem chińskiej polityki zagranicznej jest prowadzenie działań, które najlepiej służą utrzymaniu wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, modernizacji

kraju oraz zachowaniu stabilności społecznej. Działania te dotyczą wpływu na utrzymanie stabilności na świecie, pozyskania rynków zbytu oraz źródeł dostaw towarów niezbędnych dla potrzeb Chin. Dlatego też rząd chiński stara się utrzymać dobre stosunki z państwami będącymi źródłem nowych technologii i dużymi rynkami zbytu (USA, UE, Japonia) oraz państwami będącymi źródłem surowców (Afryka, Bliski Wschód, Rosja). Najważniejszym państwem w polityce zagranicznej Chin są i będą USA, a stosunki z innymi ważnymi państwami są często postrzegane jako czynniki mogące wpłynąć na pozycję ChRL w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi.

Rosja jest dla Chin bardzo ważnym partnerem, gdyż interesy obu państw w wielu kwestiach są zbieżne. Zarówno Rosji i Chinom zależy na wewnętrznej stabilności i rozwoju. Oba państwa dążą do powstrzymania islamskiego separatyzmu – Chin w prowincji Xinjiang, a Rosja na Północnym Kaukazie. Interesy obu państw stykają się w Azji Centralnej, gdzie współpracując z państwami regionu mogą ograniczyć wpływ USA.

Współpraca z Rosją zaspokaja – przynajmniej częściowo – trzy ważne potrzeby ChRL: sprzętu wojskowego, dostaw energii i rynku zbytu dla chińskich towarów. Mniej wymierna jest ocena wsparcia Rosji dla celów chińskiej polityki zagranicznej. Potrzeby Chin w zakresie sprzętu wojskowego wynikają z dążenia do modernizacji armii, a import z Rosji jest głównym źródłem podnoszenia jakości wyposażenia chińskiej armii. Rosnące zapotrzebowanie na ropę i gaz skłania Chiny do szukania nowych źródeł ich dostaw. W tej dziedzinie Rosja jest naturalnym partnerem dla współpracy, biorąc pod uwagę jej sąsiedztwo i potencjalnie duże zasoby ropy oraz gazu na Syberii. Dodatkowo Chiny poszukują nowych możliwości inwestycyjnych i rynków zbytu, a Rosja potencjalnie jest atrakcyjnym partnerem handlowym i inwestycyjnym. Jednak Chiny nie w pełni są zadowolone z postępów we współpracy z Rosją w powyższych dziedzinach.

Główne problemy. W dwustronnych stosunkach priorytetem jest współpraca energetyczna, która z punktu widzenia Chin nie układa się pomyślnie. Trwające już od 2001 r. negocjacje w sprawie ropociągu z Angarska do Daqing nadwyrężyły cierpliwość i zaufanie Chin do Rosji. Również w sprawie dostępu do rosyjskich złóż zawierane porozumienia mają charakter wstępny lub ramowy, bez konkretnych postanowień. Jedynym wymiernym zobowiązaniem wypełnionym przez Rosję było zwiększenie dostaw ropy kolejną, zaś inne formy współpracy energetycznej, pomimo licznych spotkań i wspólnych oświadczeń nie przyniosły oczekiwanych skutków. Niechęć do dopuszczenia przedsięwzięcia chińskich do eksploatacji złóż oraz przeciąganie negocjacji w sprawie budowy ropociągu można tłumaczyć tym, że dostawy surowców są najważniejszym środkiem wpływu Rosji w stosunkach z Chinami, którego Rosja nie chce zbyt szybko stracić zaspokajając oczekiwania ChRL.

Różnicę zdań można również zauważyć w wizji rozwoju Szanghajszej Organizacji Współpracy (SzOW). Rosji zależy na tym, aby SzOW stał się klubem, którego członkowie koordynują swoją politykę energetyczną. Taka koncepcja nie odpowiada ChRL, gdyż Rosja w energetycznym SzOW miałaby wiodącą pozycję, a Chiny nie zamierzają w zapewnieniu własnego bezpieczeństwa energetycznego polegać na wielostronnej organizacji z wiodącą rolą Rosji, lecz wolą prowadzić dwustronną współpracę energetyczną. Również idea utworzenia w ramach SzOW strefy wolnego handlu ma małe szanse na realizację, co ma związek z rosnącą nierównowagą potencjału gospodarczego na niekorzyść Rosji. Utworzenie bloku ekonomicznego, w którym Chiny miałyby o wiele większy wpływ niż FR w regionie postrzeganym jako strefa rosyjskich wpływów jest nie do zaakceptowania dla FR.

Dla Rosji trudny też do zaakceptowania jest stan wymiany handlowej, ponieważ nie chce być jedynie dostawcą surowców, stanowiących ponad 90% jej eksportu do Chin. Zależy jej na tym, aby zwiększyć eksport swoich technologii i produktów przemysłowych. Problem w tym, iż Chiny preferują import zaawansowanych technologii z USA, UE i Japonii, zaś jedynym sektorem rosyjskiego przemysłu, którego produkty są atrakcyjne dla ChRL, jest sektor zbrojeniowy. Handel bronią również budzi zastrzeżenia Chin, które uważają, że Rosja dostarcza bardziej zaawansowanego sprzętu wojskowego Indiom. Istnieją jednak perspektywy do współpracy w energetyce jądrowej, lecz tutaj Rosja konkuruje z ofertami m.in. z Francji i USA.

Wielkość wymiany handlowej wpływa na pozycję partnera w hierarchii priorytetów polityki zagranicznej obu państw. W 2006 r. dwustronny handel wyniósł ok. 30 mld dolarów, podczas gdy wielkość handlu ChRL z UE i USA wyniosła ponad 200 mld dol. Dla Rosji największym partnerem handlowym jest UE, na którą przypada ok. 50% handlu FR. Ze względu na interesy gospodarcze, utrzymanie dobrych relacji z USA i UE zarówno dla Rosji, jak i ChRL jest tak ważne, że oba państwa gotowe byłyby poświęcić wzajemne stosunki, gdyby pojawiła się taka konieczność. Niemniej w obecnej sytuacji geopolitycznej, pomimo ograniczonego zaufania, obu państwom zależy na zacieśnianiu współpracy. Spotkania obu prezydentów, jak ostatnie w Moskwie temu sprzyjają, choć w kluczowej dla Chin dziedzinie energetyki Rosja nadal będzie trudnym partnerem w negocjacjach.